

Türkiye’de Aile Terapisi Uygulamalarının Kültürel Bağlamda Değerlendirilmesi

Süreyyanur Kitapçıoğlu¹, Selin Tutku Tabur¹

¹ Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de aile terapisi uygulamalarını kültürel bağlamda değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Aile yapısının sosyokültürel değerler ve geleneklerle şekillendiği, aile terapisi süreçlerinde kültürel farklılıkların dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Çalışmada, Türk kültüründe aile yapısının tarihsel ve sosyokültürel değişimleri, aile içi iletişim dinamikleri ve sosyal roller ele alınmaktadır. Türk toplumunda aile bireyleri arasındaki ilişkilerde saygı, bağlılık ve dayanışmanın önemi vurgulanmakta ve bu unsurların aile terapisi sürecindeki etkileri incelenmektedir. Ayrıca, çocuk yetiştirme ve aile bağları konularında kültürel duyarlılığın önemi üzerinde durulmaktadır. Aile terapistlerinin, aile üyeleri arasındaki etkileşimlerde kültürel değerlerin etkisini göz önünde bulundurmaları gerektiği belirtilmektedir. Bu değerlendirmeler, Türkiye’de aile terapisi uygulamalarının etkinliğini artırmayı ve ailelerin kültürel farkındalıklarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Sonuç olarak, Türk aile yapısının psikolojik işlevselliği sosyokültürel değerler ve gelenekler tarafından büyük ölçüde etkilenmektedir. Aile terapisi yaklaşımlarında bu değerlerin ve kültürel dinamiklerin göz önünde bulundurulması, terapötik sürecin etkinliği ve başarısı için hayati önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile terapisi, kültürel değerler, sosyal roller, iletişim, türk aile yapısı.

Evaluation of Family Therapy Practices in Turkey within a Cultural Context

Abstract

This study aims to evaluate family therapy practices in Turkey within a cultural context. It emphasizes that family structures are shaped by socio-cultural values and traditions, and that cultural differences should be taken into account in family therapy processes. The study addresses the historical and socio-cultural changes in family structures in Turkish culture, the dynamics of intra-family communication, and social roles. It highlights the importance of respect, commitment, and solidarity in relationships among family members in Turkish society and examines the impact of these elements on the family therapy process. Additionally, the significance of cultural sensitivity in child-rearing and family bonds is discussed. Family therapists are advised to consider the influence of cultural values in interactions among family members. These evaluations aim to enhance the effectiveness of family therapy practices in Turkey and to improve the cultural awareness of families. In conclusion, the psychological functionality of Turkish family structures is greatly influenced by socio-cultural values and traditions. Considering these values and cultural dynamics in family therapy approaches is crucial for the effectiveness and success of the therapeutic process.

Keywords: Family therapy, cultural values, social roles, communication, turkish family structure

Yazışma / Correspondence: sureyyakitapcioglu@gmail.com

GİRİŐ

Aile tarihin her döneminde farklı yapılarla varlığını sürdüren ve toplumların temel taşı olan önemli bir kurumdur. Aile yapısının psikoterapi sürecinde ele alınması 1950'lerden sonra yaygınlık kazanmıştır (Metcalf 2011; Nichols, 2017). Aile terapileri ailelerin ve bireylerin yaşadıkları psikolojik ve ilişki soruları ele almak aile içi ilişkileri ve davranışları iyileştirmek amacıyla geliştirilmiş bir psikoterapi türüdür. Bu terapi türü aile içi iletişimi iyileştirmeyi çatışmaları çözmeyi ve aile üyelerinin birbirlerine olan duygusal bağlarını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Aile terapileri aile dinamiklerini anlamak ve olumlu değişiklikler yapmak için kullanılan sistemik bir yaklaşıma içermektedir (Carr 2019; Goldenberg ve Goldenberg 2012; Minuchin, 2018).

Türkiye'de aile terapisinin gelişimi 1980'li yılların sonlarında başlamış ve son yıllarda ivme kazanmıştır. Psikoterapide aile kavramına yönelik çalışmalar ve görüşler 1950'lerde ifade edilmeye başlanmış olsa da klinik uygulamalarda yerini alması 1980'li yıllarda gerçekleşmiştir (Gurman ve Kniskern, 2014). Kültürel değerler ve inançlar aile dinamiklerini ve bireylerin birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu büyük ölçüde etkilemektedir (Kağıtçıbaşı, 2007). Kültür ailelerin yapısını iletişim tarzlarını problem çözme yöntemlerini ve duygusal ifade biçimlerini belirlemektedir. Özellikle kolektivist kültürlerde aile üyeleri arasında güçlü bağlar ve karşılıklı bağımlılık vurgulanırken bireyci kültürlerde bireysel özgürlük ve bağımsızlık daha ön plandadır (Sunar ve Fişek, 2005). Araştırmalar kültürel değerlerin ebeveynlik uygulamaları çocuk

yetiştirme hedefleri ve aile içi güç dinamikleri üzerinde önemli etkiler yarattığını göstermektedir (Chuang ve Tamis-LeMonda 2009; Henrich ve ark., 2010; Kağıtçıbaşı, 2007). Hardy ve Laszloffy (1995) ile Pearce ve Mulzac (2009) ailelerle çalışırken mutlaka kültürel bir değerlendirmenin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sebeple aile terapilerinin kültürel bağlamda değerlendirilmesi terapi sürecinin etkinliği ve uyarlanabilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Her aile içinde bulunduğu kültür yapısı koyduğu kurallar ve alışkanlıklarla birbirinden farklılık göstermektedir (Yılmazçoban, 2008). Dolayısıyla her aile o kültürün ve o aileyi oluşturan bireylerin değer yargıları ile biçimlenmektedir. Her toplumun coğrafyanın ve kültürün kendine özgü bir aile kavramı bulunmaktadır. Bu bağlamda toplum içerisinde yaşayan bireylerin zihnindeki aile kavramının şekillenmesinde yaşanan yerin iklim özelliklerinden örf adet ve dini inanışlarına kadar sahip olduğu tüm özellikler etkilidir (Hofstede 2011; Kleinman, 2019). Aile danışmanlığı veya aile terapisi ailedeki davranış örüntülerini ve aile yapısını anlamayı ve iyileştirmeyi böylece hem aile üyelerindeki hem de bir bütün olarak ailedeki değişimi ve gelişimi sağlamayı amaçlamaktadır (Akçabozan ve Sümer 2016). Aile terapilerinin Türkiye'de hız kazanmasına rağmen bu alandaki yazılı kaynakların sınırlı olması konunun araştırılmasını ve anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bu makalenin amacı Türkiye'de aile terapisi uygulamalarını Türk kültürü bağlamında değerlendirmektir. Bu değerlendirme terapistlerin ve ailelerin kültürel farkındalıklarını artırarak terapi süreçlerini iyileştirmeyi hedeflemektedir.

1. Aile Yapısı ve Kùltürel Değerler

1.1. Tarihi ve Sosyokùltürel Değişimler

Tùrkiye'deki aile yapısına bakıldığında Türk aile yapısı ve kùltürü tarih boyunca farklı dönemlerde ve coğrafyalarda önemli değişimler geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde geniş aile yapısı ve toplumsal hiyerarşi sosyal düzenin önemli unsurlarıydı. Osmanlı toplumunda aile içi ilişkilerde saygı ve itaat kùltürü hâkimdi ve aile büyüklerinin sözü önemli bir otorite kaynağı olarak kabul edilirdi (Ortaylı, 2008).

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte modernleşme ve Batılılaşma etkisi altında aile yapısında köklü değişiklikler yaşandı. Cumhuriyet dönemi reformları kadınların eğitim ve çalışma hayatına katılımını teşvik ederken aynı zamanda aile içi rollerin yeniden tanımlanmasına yol açtı (Köymen, 2001). Özellikle şehirleşme ve sanayileşmenin hız kazanması aile yapısının çekirdek aile modeline dönüşmesini hızlandırdı. Bu dönüşüm geleneksel geniş aile yapısının yerini daha az sayıda aile üyesinin birlikte yaşadığı çekirdek ailelere bırakmasına neden oldu.

Tùrkiye'nin coğrafi konumu Doęu ve Batı arasında bir köprü görevi görmesi nedeniyle farklı kùltür ve alt kùltürlerin etkilerini de taşımaktadır. Anadolu toprakları tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin kùltürel mirası günümüz Türk aile yapısına da yansımıştır (Köymen, 2001). Bu zengin sosyokùltürel yapı Türk ailesinin dinamik ve çeşitli bir yapıya sahip olmasına katkı sağlamaktadır.

1.2. Geleneksel ve Modern Aile Yapıları

Türk kùltüründe aile toplumun temel yapı taşı olarak görölmektedir. Geleneksel Türk ailesi çekirdek aile (anne baba ve çocuklar) ile geniş aile (büyükanne büyükbaba amcalar halalar vb.) üyelerinin bir arada yaşadığı bir yapıya sahiptir. Bu yapı özellikle kırsal alanlarda daha belirgin olup kentsel alanlarda çekirdek aile modeline dönüşme eğilimindedir (Kılıç, 2013). Kırsal kesimlerde geniş aile yapısı sosyal güvenlik ve ekonomik dayanışma açısından büyük bir önem taşımaktadır. Geniş aile tarım ve hayvancılık gibi işlerde işgücünün paylaşılması ve yaşlıların bakımı gibi konularda önemli bir destek kaynağıdır (Kılıç, 2013).

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte sanayileşme ve kentleşmeye doğru bir hareket başlamış ve bu süreç sosyokùltürel yapıyı dönüştürmüştür. Kentleşme ile birlikte bireylerin iş olanaklarına erişimi artmış eğitim seviyeleri yükselmiş ve kadınların iş gücüne katılımı artmıştır. Bu durum aile içi dinamikleri de değiştirerek geleneksel geniş aile kùltürünün giderek çekirdek aile yapısına dönüşmesine yol açmıştır (Kağıtçıbaşı, 1983). Modern Türk ailesi daha küçük bir yapıya sahip olmakla birlikte hala geleneksel değerleri ve ailevi birlikteliği korumaktadır. Özellikle bayramlar düğünler ve cenazeler gibi sosyal etkinlikler geniş ailenin bir araya geldiği ve kùltürel bağların güçlendiği önemli olaylardır.

Her ne kadar aile yapısının değiştii görölse de geniş aile inanç ve geleneklerinin devam ettiği de gözlemlenmektedir (Sunar, 2002). Bu durum aile bireyleri arasındaki dayanışma ve destek mekanizmalarının hala güçlü olduğu anlamına gelmektedir.

1.3. Toplumsal Değerler ve Ailevi Birliktelik

Türkiye toplumsal değerleri koruyan ve ailevi birlikteliğe önem veren bir ülke olarak tanımlanmaktadır (Akçabozan ve Sümer 2016). Türk toplumunda aile bireyin sosyal kimliğinin ve toplumsal statüsünün belirlenmesinde merkezi bir rol oynar. Aile bireyin toplumsal normları öğrenmesi değerler sisteminin oluşması ve sosyal becerilerinin gelişmesinde temel bir eğitim kurumudur (Doğan, 2010). Türk aile yapısında ailevi birliktelik ve dayanışma sosyal ilişkilerin merkezinde yer alır. Aile bireyleri arasında karşılıklı destek güven ve bağlılık önemli değerlerdir. Aile içi ilişkilerde sevgi saygı ve dayanışma ön plandadır. Aile üyeleri yaşadıkları zorlukları birlikte aşma ve mutlulukları birlikte paylaşma eğilimindedir. Bu durum aile bireylerinin birbirlerine olan bağlılığını artırır ve toplumsal dayanışmayı güçlendirir (Yavuzer, 2013).

Ailevi birliktelik özellikle çocukların yetiştirilmesi ve sosyal gelişimlerinde büyük bir öneme sahiptir. Çocuklar aile içinde sevgi ve güven ortamında büyüyerek sağlıklı bir kişilik gelişimi gösterirler. Aile çocukların toplumsal kuralları öğrenmesi ve bu kurallara uygun davranışlar geliştirmesi açısından da önemli bir rol oynar. Aynı zamanda aile bireyleri arasında kurulan güçlü bağlar çocukların yaşam boyu sürecek sosyal destek sistemlerinin temelini oluşturur (Kağıtçıbaşı, 2007).

Türk kültüründe ailevi birlikteliğin ve toplumsal değerlerin korunması bireylerin sosyal ve psikolojik sağlığı üzerinde de olumlu etkiler yaratmaktadır. Aile içi dayanışma ve destek bireylerin stresle başa çıkma becerilerini güçlendirir ve yaşam memnuniyetini artırır. Ailevi

birlikteliğin güçlü olduğu toplumlarda sosyal bağlar ve toplumsal uyum da daha güçlü olmaktadır (Sunar, 2002).

2. Sosyal Roller ve İletişim

2.1. Ataerkil Yapı ve Roller

Türk aile yapısında geleneksel olarak ataerkil bir yapı hâkimdir (Güvenç, 1994). Baba otorite figürü olarak kabul edilirken anne çocukların bakımından sorumludur. Bu yapı babanın aile içindeki otoritesini pekiştirmekte ve iletişimin sıklıkla anne ile daha fazla baba ile daha kısıtlı olmasına neden olmaktadır. Geleneksel ataerkil aile yapısında babanın otoriter rolü çocukların anneleriyle duygusal paylaşımında bulunma eğilimini arttırmaktadır (Poyrazlı, 2003).

2.2. Kadınların İş Hayatına Katılımı ve Rol Değişimi

Son yıllarda kadınların iş hayatına katılımının artmasıyla birlikte aile içindeki otoritenin daha eşitlikçi bir yapıya dönüştüğü gözlemlenmektedir. Kadınların iş gücüne katılımı ailedeki rollerin yeniden tanımlanmasına ve babaların da çocuk bakımında daha aktif rol almalarını desteklemiştir. Terapide bu rollerin esnetilmesi daha demokratik ve paylaşımcı bir aile yapısının oluşmasına katkı sağlayabilir. Ancak bu değişimlerin yavaş ve saygılı bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir. Geleneksel rollerde ani değişiklikler aile üyeleri arasında çatışmalara neden olabilir (Kağıtçıbaşı, 2007).

2.3. İletişim Dinamikleri

Aile bireyleri arasında açık dürüst ve etkili bir iletişim kurulması esastır. Batı kültürlerinde

doğrudan ve açık bir iletişim teşvik edilirken Türk kültüründe dolaylı ve saygılı bir iletişim benimsenmektedir. Özellikle yaş ve statü iletişimde belirleyici faktörlerdir. Türk ailelerinde yaşlılara büyük önem verilir ve saygı gösterilir; yaşlıların sözleri dikkate alınır. Bu aile içi hiyerarşi ve otoriteyi pekiştirmektedir. Anne-baba yanlış bile söylese onlara karşı gelmemek ve saygısızlık yapmamak büyük önem taşımaktadır. Bu durum aile içi iletişimde belirli bir hiyerarşinin ve saygının korunmasına yardımcı olmaktadır.

2.4. Aile İçi Saygı ve Hiyerarşi

Türk aile yapısında aile içi saygı ve hiyerarşi önemli bir yer tutmaktadır. Anne-babaya saygı ailede temel bir değerdir; çocuklar ebeveynlerine karşı gelmemeye özen gösterirler. Kardeş ilişkilerinde de benzer bir yapı görülür; büyük kardeşin sözleri ve kararları aile içinde saygıyla karşılanır ve genellikle "babadan oğula" algısıyla önem taşımaktadır. Bu durum aile içi karar alma süreçlerinde ve günlük yaşamda büyük kardeşin otoritesinin kabul edilmesine yol açmaktadır.

Bu bağlamda terapistlerin aile üyeleri arasında etkili iletişimi teşvik ederken bu sosyal rollerin ve iletişim dinamiklerinin farkında olmaları önemlidir. Aile içindeki bu yapılar aile bireyleri arasındaki ilişkilerin nasıl şekillendiğini ve iletişimin nasıl kurulduğunu anlamak için kritik öneme sahiptir.

3. Aile Bağları ve Çocuk Yetiştirme

3.1. Çocuk Bakımı ve Anneden Ayrışma

Türk kültüründe çocuk yetiştirme sürecinde anneler genellikle çocuklarına daha koruyucu ve kapsayıcı bir şekilde davranmaktadır. Diğer

toplumlarla kıyaslandığında Türk çocuklarının daha kalın giydirildiği ve motor becerilerini (örneğin ayakkabı bağlamak) öğrenme sürecinde annelerinin daha fazla destek olduğu görülmektedir. Anneler ve/veya babalar çocuklarının hayatının her evresinde aktif bir rol oynamaya devam ederler. Bu durum çocukların bağımsızlık kazanmalarını geciktirebilmektedir.

3.2. Kriz Durumlarında Aile Dinamikleri

Batı kültürlerinde çocuklar genellikle 18 yaşında evden ayrılırken Türkiye'de bu durum daha farklıdır. Türk toplumunda çocukların evden ayrılması daha geç yaşlarda gerçekleşmekte ve hatta evlilik sonrasında bile ebeveynler çocuklarına destek olmaya devam etmektedir. Bu durum güçlü aile bağlarının bir göstergesi olmasının yanı sıra sınırları belli olmayan iç içe geçmiş ilişkiler nedeniyle bazı sorunlara da yol açabilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996).

3.3. Evden Ayrılma ve Yetişkinliğe Geçiş

Avrupa'daki gençler Türkiye'dekilere göre daha erken evden ayrılmaktadır. Eurostat'a (2023) göre Avrupa'da gençlerin evden ayrılma yaşı erkeklerde ortalama 27 kadınlarda ise 25'tir. Buna karşın Türk gençlerinin evden ayrılma yaşının daha geç olduğu bilinmektedir. Bu durum Türk aile yapısındaki bağların ve ebeveyn desteğinin devamlılığını göstermektedir.

3.4. Aile Terapisinde Kültürel Hususlar

Türk toplumunun aile kavramına verdiği önem ve değeri bireysellikten çok toplumsal değerlerin ön planda olduğu bir kültür yapısına sahiptir. Bu nedenle aile terapisi yaklaşımlarında kültürel

değerlere duyarlı olmak ve aile içi dinamikleri bu bağlamda değerlendirmek önemlidir. Terapistlerin aile yeleri arasında etkili iletişimi teşvik ederken bu kültürel farklılıkları göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Terapilerde aile içi rollerin ve sorumlulukların açıkça anlaşılması ve saygı ile ele alınması daha sağlıklı ve etkili bir terapötik süreç sağlayabilir.

3. SONUÇ

Türk toplumunun aile kavramına büyük önem verdiği ve bireysellikten çok toplumsal değerlerin ön plana çıktığı bir kültür yapısına sahip olduğu grlmektedir. Türk kültüründe bireylerin aile bağlarına ve ailevi birlikteliğe oldukça önem verdikleri hayatlarındaki sorunları paylaşmak ve destek almak için genellikle aile üyelerine danışmayı tercih ettikleri bilinmektedir (Doğan, 2000). Bu durum özellikle aile terapisi bağlamında danışmanın/terapistin göz önünde bulundurması gereken önemli bir noktadır.

Türk toplumunda aile yapısının sosyokültürel değerler ve geleneklerle şekillendiği ve bu yapıların modernleşme sürecinde bile büyük lde korunduğu grlmektedir. Geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş yaşanmakla birlikte aile içi dayanışma ve bağlılık gibi temel değerler varlığını sürdürmektedir. Aile içi rollerin ve hiyerarşinin belirgin olduğu Türk aile yapısında iletişim dinamiklerinin ve sosyal rollerin anlaşılması terapi süreçlerinde önemli bir yere sahiptir.

4. neriler

Kültürel Değişim ve Aile içi çatışmalar:

- Aile terapistleri kültürel değişimlerin aile içi çatışmalara nasıl etki ettiğini değerlendirmeli ve bu çatışmaların

kökeninde kültürel faktörlerin olup olmadığını anlamaya çalışmalıdır.

- Kültürel duyarlılıkla yaklaşılarak aile içindeki farklı kuşakların beklentileri ve değerleri arasında köprü kurulması sağlanmalıdır.

Aile Bağlamında Birey Değerlendirmesi:

- Terapistler bireyleri içinde yetiştikleri aile bağlamında değerlendirmeli ve aile yapısını geleneklerini ve kültürel değerlerini anlamaya çalışmalıdır.
- Bireyin geçmiş deneyimleri ve aile yapısının bireyin bugünkü davranışları ve duygusal tepkileri üzerindeki etkisi dikkate alınmalıdır.

Toplumsal Değişim ve Eşler Arası Beklentiler:

- Toplumsal değişimlerin eşler arasındaki örtük beklenti ve istekleri nasıl etkilediği belirlenmeli ve bu değişimlerin aile içi dinamiklere yansımaları incelenmelidir.
- Eşler arasında yeni ve ortak beklentilerin oluşturulması için destek sağlanmalıdır.

Kültürel Değerler ve Roller:

- Ailede her bir eşin rol ve sorumlulukları belirlenmeli ve kültürel değerlerin zorladığı roller ve normlar açıkça ifade edilmelidir. Terapilerde bu roller için stratejiler geliştirilmelidir.

Yardıma Alma ve Kültürel Etkiler:

- Bireylerin yardıma almaya dair bakış açıları ve bu bakış açılarının kültürel etkileri incelenmelidir.
- Eşlerin yardıma almaya ilişkin tutumları onların kişisel ve sosyal hayatları üzerindeki etkileriyle birlikte ele alınmalıdır.

Gelecekteki Çalışmalar

- Gelecekte Türk aile yapısı ve kültürel değerlerin aile terapisi süreçlerine etkileri üzerine daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Özellikle modernleşme ve kentleşmenin aile içi dinamikler üzerindeki uzun vadeli etkileri araştırılmalıdır. Ayrıca kültürel duyarlılıkla hazırlanmış terapötik müdahalelerin etkinliği üzerine daha fazla ampirik çalışma yapılması önerilmektedir.

Yapılması Gerekenler

- Aile terapistlerinin kültürel hassasiyetleri göz önünde bulundurarak daha esnek ve uyarlanabilir terapi yöntemleri geliştirmeleri gerekmektedir.
- Eğitim programlarında aile terapistlerine kültürel farkındalık ve duyarlılık kazandıracak içeriklerin daha fazla yer alması sağlanmalıdır.
- Türk kültürüne özgü aile yapıları ve dinamikleri üzerine daha fazla literatür oluşturulmalı ve bu literatür terapi süreçlerinde rehber olarak kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akçabozan, N. B. ve Sümer, Z. H. (2016). Adler yaklaşımında aile danışmanlığı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46), 87-101.
<https://doi.org/10.1080/09515070.2016.1160567>
- Carr, A. (2019). *Family therapy: Concepts, process and practice*. Wiley-Blackwell.
- Chuang, S. S. ve Tamis-LeMonda, C. S. (2009). Gender roles in immigrant families: Parenting views, practices, and child development. Springer Science & Business Media.
- Doğan, S. (2000). The historical development of counseling in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 22(1), 57-67.

Eurostat. (2023, Eylül 4). In the EU, on average, people leave the parental home at 26.4 years old. European Commission.
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-202309041#:~:text=In%20the%20EU%2C%20on%20average,at%2025.4%20years%20in%202022>

Goldenberg, I. ve Goldenberg, H. (2012). *Family therapy: An overview* (8th ed.). Cengage Learning.

Gurman, A. S. ve Kniskern, D. P. (2014). *Handbook of family therapy*. Routledge.

Güvenç, B. (1994). Türk kimliği: Kültürel antropoloji ve etnografya açısından. Remzi Kitabevi.

Henrich, J., Heine, S. J. ve Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 61-83.
<https://doi.org/10.1017/S0140525X0999152X>

Hofstede, G. (2011). *Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context*. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1), 8-26.
<https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>

Kağıtçıbaşı, Ç. (1983). *Aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *Ailede değişim ve süreklilik: Karşılaştırmalı bir bakış*. İnsan Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). Family, self, and human development across cultures: Theory and applications. Psychology Press.

Kılıç, Z. (2013). Türkiye'de aile yapısı ve değişimi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 77-100.

Kleinman, A. (2019). *The illness narratives: Suffering, healing, and the human condition*. Basic Books.

Metcalf, L. (2011). *Marriage and family therapy: A practice-oriented approach*. Springer Publishing Company.
<https://doi.org/10.1891/9780826106827>

Minuchin, S. (2018). *Families and family therapy*. Routledge.

Nichols, M. P. (2017). *The essentials of family therapy* (6th ed.). Pearson.

Ortaylı, İ. (2008). *İmparatorluğun en uzun yüzyılı*. Timaş Yayınları.

Pearce, E. ve Mulzac, A. (2009). Strategies for working with culturally diverse couples in the hope-focused couples approach. *Regent University Hope Project*.

Poyrazlı, S. (2003). Validity of Rogerian therapy in Turkish culture: A cross-cultural perspective. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 42(1), 107-115. <https://doi.org/10.1002/j.2164-490X.2003.tb00172.x>

Sunar, D. (2002). Change and continuity in the Turkish middle class family. *Autonomy and*

dependence in family: Turkey and Sweden in critical perspective içinde, 11, 217-238.

Sunar, D. ve Fişek, G. O. (2005). Contemporary Turkish families. Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.), *Families in global perspective* içinde (ss. 169-183). Pearson Education.

Yavuzer, H. (2013). *Çocuk eğitimi el kitabı*. Remzi Kitabevi.

Yılmazçoban, İ. (2008). *Aile ve toplum: Türkiye'de aile yapısı ve işlevleri*. Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(3), 45-58.